

Tarhana Tezgahlarından Çin Malı Tüccarlığına: Şirince’de Turizmle İç İçe Geçen Kültürleşme ve Sosyo-Kültürel Dönüşüme Bağlı Sorunların Analizi

From Tarhana Stalls to Merchandise of Chinese Brands: Analysis of the Problems Related to the Acculturation and Socio-Cultural Transformation Interlaced with Tourism in Şirince

Oğuz TÜRKAY¹

Meltem YALÇIN KAYIKÇI²

Orcid No: 0000-0002-0752-6799

Orcid No: 0000-0002-4292-6827

Öz

Şirince birçok kişinin hafızasında tarhana gibi geleneksel köy ürünlerinin satıldığı köy içi satış tezgâhlarıyla kalmıştır. Ancak son yıllarda sayıları da oldukça artan bu satış tezgâhlarında “Çin malı” ürünlere rastlanmaktadır. Şirince’nin otantik sunumunun “Çin malı” satışına evrilmesi, turizm gelişiminin ne tür etkiler ürettiğini sorgulama konusunda araştırmacıları cesaretlendirmektedir. Bu araştırmanın amacı, turizme bağlı kültürleşmenin izlerini sürmek ve turizm gelişimi sürecinin ortaya çıkardığı sosyal dönüşümü örnek bir destinasyon üzerinden anlamaktır. Selçuk/Şirince’de yaşayan yerel halktan 28 kişi ve bölgeye turist grupları götüren profesyonel turist rehberlerinden 11 kişiden oluşan bir örneklemeden yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak nitel veri elde edilmiştir. Elde edilen bulgular; turizmin Şirince’de hem ekonomik hem de sosyo-kültürel olarak geniş kabul gördüğünü, turizm gelişimine dair yerel halk nezdinde olumlu örneklerle ifade edilen bir anlamlandırmanın söz konusu olduğunu göstermektedir. Söylemlerin turizm gelişiminin yol açtığı kültürleşme sürecine dair sınırlı da olsa bazı ipuçları verdiği tespit edilmektedir. Bu kültürleşme sosyal hayat için örnek oluşturma, olumlu davranış kalıplarının yayılması ve üst kültüremedeni çizgide algılanan öykünme şeklindedir. Ancak, kültürleşmenin sonuçlarını izlemeye imkan verecek ölçüde bir yerel yaşam dönüşümü tespit edilememiş, yerel halkın kendi doğal değişim seyrini yansıtan bir sosyal ve kültürel ortamda yaşamının temel çizgilerini koruduğu anlaşılmıştır. Diğer yandan sosyal hayata dair turizm gelişiminin ürettiği sorunların da net bir şekilde algılandığı görülmüş, bu sorunlar tanımlanarak bölgesel turizm gelişimi için dikkat edilmesi gerekli alanlar ortaya koyulmuştur.

Anahtar Kelimeler

Kültürleşme • Sosyokültürel etki • Turizm • Şirince-Selçuk-İzmir

JEL Kodları
L83 • Z32 • Q01

Abstract

Şirince has remained in the memories of many people with in-village sales counters where traditional village products are sold, like tarhana. However, in recent years, the number of these sales counters have been relatively increased and Chinese made products have been found frequently in these sales counters. The evolution of Şirince’s authentic presentation to the sale of Chinese made products encourages researches to question what kind of effects tourism development produces. (to question about the effects of tourism development). The main aim of this research is to follow the traces of tourism-related acculturation and to understand the social transformation of tourism development process through a sample destination. Qualitative data were obtained using a semi-structured interview technique from a sample of 28 local people living in Selçuk/Şirince and 11 professional tourist guides who took tourist groups to the region. Findings obtained indicate that tourism is widely accepted both economically and socio-culturally in Şirince and local community has a sense-making expressed with positive examples regarding tourism development. It is determined that the discourses give some clues about the acculturation process caused by tourism development. This acculturation is in the form of emulating for social life, spreading positive behaviour patterns and perceived emulation to upper culture. However, there has been no measurable local life transformation that would allow the follow-up the results of the acculturation and it has been understood that the local people maintains the basic lines of their lives in a social and cultural environment that reflects the course of their natural change. On the other hand, it has been seen that the problems caused by the tourism development on social life have been clearly perceived by local community. These problems have been identified and necessary aspects for regional tourism development have been put forward.

Keywords

Acculturation • Socio-cultural effect • Tourism • Şirince-Selçuk-İzmir

JEL Codes
L83 • Z32 • Q01

¹Oğuz Türkay, (Prof. Dr.), Sakarya Üniversitesi, Turizm Fakültesi, 54050, Serdivan, Sakarya. E-posta: turkay@sakarya.edu.tr

² Sorumlu Yazar/Correspondence: Meltem Yalçın Kayıkçı, (Arş.Gör.), Kırklareli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Merkez, Kırklareli. E-posta: yalcin.meltem@hotmail.com. Orcid No: <https://orcid.org/0000-0002-4292-6827>.

Atf/Citation: Türkay, O. ve Yalçın, M. K. (2018). Tarhana tezgahlarından Çin malı tüccarlığına: Şirince’de turizmle iç içe geçen kültürleşme ve sosyo-kültürel dönüşüme bağlı sorunların analizi. *Ege Academic Review* 18(4), 645-660.

Endüstriyel gelişim ürettiği maddi etkilerin yanında kültürel yaşamı da yeniden şekillendirmektedir. Turizm de geliştiği bölgede ortaya çıkardığı çok boyutlu ilişkiler nedeniyle sosyo-kültürel hayatı dönüştüren bir üretim-tüketim şeklidir. Sosyo-kültürel unsurlar, bir destinasyonda turizm arzını destekleyen temel unsurlardır ve bu nedenle de korunması büyük önem arz etmektedir. Ziyaret edilen bölgelerdeki yerel halk, çevre ve turistler arasındaki değişken ve karmaşık ilişkiler, zaman zaman birtakım sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu sorunlar bazen çevresel, bazen ekonomik, bazen de sosyokültürel temelli oluşabilmektedir. Turizm gelişiminin bölgeye sağladığı ekonomik katkılara rağmen yerel toplumun turizmden rahatsızlık duyması mümkündür. Bu rahatsızlığın temel sebepleri arasında kültürel çevrenin zarar görmesi yer almaktadır. Doxey (1975)'in bahsettiği bu rahatsızlığın bölgede turizme bir muhalefet durumunu doğurması ve turizm gelişimini tehdit edecek boyutlara varması da olasıdır. Bu anlamda turist ile yerel toplumun karşılaşması sürecinde hem turist hem de yerel toplumun kültürel değerlerinde ortaya çıkacak olumsuz etkilenimlerin araştırılması turizm gelişiminin sağlıklı bir şekilde devamı açısından kritik öneme sahiptir.

Turizm, turistlerle bölge halkının yüz yüze gelmesine yol açmak ve iki kültürün karşılaşmasına sebep olmak suretiyle her iki kesimin de kültürü/kültürel tutumları üzerinde dönüşüm etkisi ortaya çıkarabilir. Hele hele bir bölgede turizmin belli bir tarihsel süreçte devamlılığı söz konusu ise bu etkileşimin köklü sonuçlar üretmiş olması da beklenebilir. Otantik değerlerin ticarileşmesi (Cohen, 1988), kolonyal tarzda yerel toplumun manüplasyonu (Krippendorf, 1987), kalabalıklaşma ve buna bağlı sosyal sorunlar (Brunt ve Courtney, 1999), suç oranlarında artma (Pizam vd. 1982) bu etkileşimin kritik olumsuz sonuçları olarak dikkat çekmektedir. Oysa bu etkileşimin bölgede turizmin doğası, tüketici kitlenin duyarlılıkları, bölgedeki değerler sisteminin tutarlılığı gibi birçok unsura bağlı olarak etkiler üretmesi söz konusudur. Bu bakımdan da turizm gelişiminin belli bir bölgede ortaya çıkardığı sonuçların incelenmesi bölgesel karakteristiklere bağlı olarak özgün bir durumdur.

Bu çalışmada turizmin sosyal sürdürülebilirliğini sağlanması noktasındaki etkileri turizm hareketlerinin ziyaret edilen bölgede meskun yerel halkın kültürü ve sosyal yaşantısı üzerinde meydana getirmekte olduğu olumlu ve olumsuz etki ve değişimler bağlamında ele alınmaktadır. Konu, turizm gelişiminin belli bir ivme ortaya koyduğu Selçuk-Şirince köyü üzerinden sorgulanmakta, yerel halkla ve profesyonel turist rehberleri ile görüşme tekniği ile yürütülmüş olan saha araştırmasının bulguları üzerinden yorumlanmaktadır.

Alanyazın Taraması

Kültür ve Kültürleşme Kavramları

Kültür, bireylerin belirli bir grup içerisinde yetişirken öğrendiği davranışlar, ahlak standartları, görgü

kuralları, gerçeklik algıları, dil, hayata dair doğruluk kanıları, din ve inançlar, değerler, norm ve kurallar, tutumlar, simgeler, yasalar ve ahlak kuralları vb. tüm öğretileri kapsamaktadır (Bailey ve Peoples, 2010: 19; Barutçugil, 2011: 27). Bu anlamda bireylerin tutum ve davranışlarına yön veren ve "bir grup insanı diğerlerinden ayıran kolektif zihinsel programlama" (Hofstede, 1981: 24) olarak ele alınabilir. Kültür, insan ürünü olan yapay varlıklar, kavramlar ve simgelerden oluşmuştur (Sargut, 2015: 23) ve bu durum kültürün değişebileceği anlamına gelmektedir (Ratner, 2014: 7). Teknoloji ve iktisadi faktörler, fiziki çevre faktörleri, başka kültürlerle temas ve kültürün kendi içindeki değişme etkenleri kültürde değişim üretebilir (Eroğlu, 2015: 175). Bu anlamda, kültürlerin karşılaşması durumunda maddi ve manevi kültür unsurları belirli ölçülerde birbirlerine geçebilmektedir. Kültürleşme kavramı da bu değişimle ilgilidir ve farklı kültürlerden olan grupların birbirleriyle temasını izleyen kültürel değişim sürecini kapsamaktadır. "Farklı kültürel özellikleri olan bireylerden oluşan grupların, birbirleri ile doğrudan temasları sonucunda ya gruplardan bir tanesinin ya da her iki grubun da karşılıklı olarak kendi kültürel yapılarında meydana gelen değişimler" (Redfield vd., 1936: 149) şeklinde tanımlanan kültürleşme sürekli etkileşimler neticesinde gözlenen kişisel ve kültürel yapıdaki değişimler esastır (Hortaçsu, 2012, Berry vd., 2015: 331). Farklı kültürel altyapılara sahip gruplar veya bireyler karşılıklı etkileşime girdiklerinde, her iki tarafta da kültürel ve psikolojik değişimlere yol açan bir kültürleşme süreci başlar (Berry, 2008). Diğer kültüre ait yaklaşımların veya çıktılarının öğrenilmesi şeklinde bir kültürleşme olabileceği gibi bilinçsiz bir etkileşim sonucu birtakım özelliklerin kazanılmasıyla da kültürleşme ortaya çıkmaktadır (Güngör, 2014: 18). Bunun yanında ticaret, teknoloji, iletişim ve ulaşımın küreselleşmesi ile başka kültürlerin dünya görüşü ve yaşam tarzlarına dolaylı ve aralıklı olarak maruz kalmak da kültürleşmeyi başlatabilir (Berry, 2008). Kültürel etkileşimin olumlu yönleri olduğu kabul görmektedir, ancak bu etkileşimin en çok da kendiliğinden, toplumun kabulü ile gerçekleşmesi durumunda yarar sağlayacağına altı çizilmektedir (Beyazıt ve Güneş, 2017: 174).

Kültürleşme süreci farklı şekillerde ele alınabilmekle birlikte, geçerli bir yaklaşım olarak ortaya koyulan çift boyutlu kültürleşme modeline göre; insanların özgün kültürlerini kaybetmeden yeni kültürü benimseyerek, yeni kültür ile kimliklerini tanımlamalarının olası olduğu, yani bireyin söz konusu iki kültüre de kısmen sahip olmasının olası olabileceği belirtilmektedir (Berry vd, 2015: 309). Bu bakış açısıyla kültürleşmenin dört farklı aşamasından bahsedilebilir (Hortaçsu, 2012: 583-584): a) Bütünleşme (hem kendi kültürünü korumak hem de göç edilen ülke sakinleriyle ilişki geliştirmek), b) özümseme (kendi kültürünü unutup yeni kültürü benimsemek), c) ayrışma (yeni kültürün yerlileriyle ilişki kurmayı kendi değer ve geleneklerini sürdürmek)

ve d) sınırdadır (ne kendi değer ve geleneklerini sürdürmek ne de yeni kültürün yerlileriyle ilişki kurmak). Burada şunu da belirtmekte yarar vardır; kültürleşme sonucunda ortaya çıkan kültürel evren tamamen yeni bir oluşum değildir, eski kültürel unsurların izlerini taşıyan ancak yeni birtakım unsurları bünyesine katarak değişime uğramış bir kültürel evrenden söz edilmektedir. Kültürleşmede söz konusu olan karşılıklı etkileşimin her iki toplum için de aynı miktar ve aynı unsurlarda ortaya çıkması da çoğunlukla söz konusu değildir. Genellikle gözlenen durum, gelişmiş ülkelerin, ziyaret alan az gelişmiş ülkelerin geleneksel kültürlerini etkisi altına almakta olduğudur (Roney, 2011: 106). Şüphesiz destinasyonlar pazarlama unsuru birer alan olarak sunulurken, o bölgelerde ve şehirlerde yaşamakta olan yerel halkın geçmişi ile geleceği arasında bağ kuran sosyal ve kültürel unsurların sürdürülebilirliği önemlidir. Burada bahsedilen sosyal ve kültürel değerler, insanların hareket tarzlarında açıkça ifade ettikleri, hem de toplumsal yaşam yapısına dolaylı olarak gömülü olan değerleri ifade etmektedir (Magis ve Shinn; 2009: 28).

Bazı kaynaklarda kültürleşmenin karşı kültürle doğrudan etkileşime girilmeden de söz konusu olabileceği belirtilmektedir. Buna örnek olarak internet, yazılı basın, moda akımları vb. gösterilebilir (Güvenç, 2011: 87). Bazı araştırma sonuçları ise genç bireylerin yaşlı bireylere nazaran daha hızlı kültürleşme süreci geçirdikleri yönünde bulgulara sahiptir (Szapocznik vd., 1978).

Turizm ve Kültürleşme

Literatürde turizm olgusunun, kültürleşme teorisinin genel çerçevesi içerisinde yer bulabileceğine ilk kez değinen Nunez (1963), çalışmasında şehirliler turistlerin “verici” kültür, ziyaret edilen ev sahibi nüfusun ise “alıcı” kültür olarak ele alınabileceğini belirtmektedir. Turizm hareketlerinden kaynaklanan kültürleşmede, karşılaşan yerel halk ile turistlerin her ikisinin kültürlerinde de bir miktar değişim görülebilmektedir. Ziyaret ettikleri ev sahibi toplumu inceleme fırsatına sahip olan turistlerin psikolojik ve sosyal uyumu kültürleşmenin derecesini belirleyebilmektedir (Berno ve Ward, 2005: 595). Örneğin, turistleri psikolojik ve davranışsal yönelimleri itibarıyla ayıran Cohen’in (1972) turist tipolojisine göre, kültürleşmenin en sık görülebilme ihtimalinin bulunduğu turist grupları, başıboş ve araştırmacı turist tipleridir.

Turizm; toplumu, sosyal ve ekonomik yapıyı etkisi altına alan, toplumların kültürel yapılarını da ön plana çıkarırken yeniden şekillenmesinde ve değişmesinde tetikleyici olan devrimsel bir olaydır. Toplumsal süreçler üzerindeki etkileri bazen olumlu bazen de olumsuz sosyokültürel sonuçlar meydana getirebilmektedir. Kültürel ürünlerin, geleneksel yaşam alanlarının ve hatta kültürel yaşam tarzlarının turizmin kaçınılmaz sonuçlarından biri olarak birer

ticaret unsuru haline dönüşmekte olduğuna pek çok çalışmada vurgu yapılmaktadır (Urry, 2009; Kaygalak, Usta ve Günlü, 2013: 239). Ayrıca turizmin özellikle turist kabul eden bölge halkının davranışlarında birtakım değişimlere yol açabileceği, hatta ve hatta turist yerel halk arasında kültürel çatışmalara da zemin hazırlayabileceği belirtilmektedir (Kahraman ve Türkay, 2012: 30). Literatürde turizmin olumlu ve olumsuz etkilerini ortaya koyan oldukça fazla sayıda çalışma mevcuttur. Örneğin; 2001 yılında Muğla’nın üç köyünde gerçekleştirilen bir çalışmada, yöre halkından turizm işletmelerinde çalışan kırsal kökenli kadınların %90’ının Batılı kadınların özgürlük ve bağımsızlıklarına karşı hayranlık duymakta olduğu ve kendileri olmasa da ilerde bir gün çocuklarının onlar gibi yaşamasını arzu ettikleri belirtilmiştir. Aynı çalışmada turizmin ailede kadın erkek ilişkileri üzerinde de birtakım değişimlere sebep olabileceği, örneğin eşleri otellerde çalışmakta olan erkeklerin, eşlerine daha çok yardımcı oldukları ve çocuklarına da daha çok zaman ayırdıkları belirtilmiştir (Oktik, 2001: 149-150). 2014 yılında Marmaris’te yürütülmüş olan bir başka araştırma, turizmin, nüfus yapısı, geleneksel aile yapısı, kadınların çalışma hayatındaki rolü, gelenek ve görenekler ile suç oranları üzerinde olumlu ve olumsuz etkileri bulunduğunu ortaya koymuştur (Özel, 2014: 57).

Turizmin ürettiği etkileşimlerin büyük oranda ticari fayda ve beklentilerce şekillendirildiği anlaşılmaktadır. Bazı araştırmalarda, bölge sakinlerinin, turizmin olumsuz çevresel etkilerinin azaltılmasının, turizmden sağlanacak olan ekonomik faydadan daha önemli ve öncelikli olduğunu düşünüyor olmalarına karşın bu hedefe ulaşmak adına yaşam standartlarını düşürmekte istekli olmadıkları belirtilmektedir (Liu ve Var, 1986: 193). Başka bir çalışma ise turizme bağımlı toplulukların sakinlerinin, turizmin ekonomik faydaları ile toplumsal maliyetleri arasındaki farkı ayırt edebildikleri halde, turizmin geliştirilmesine karşı bir düşünce içerisinde bulunmadıklarını ortaya koymaktadır (King ve diğerleri, 1993: 650). Bunun yanında bazı araştırmalar göstermektedir ki, ekonomik anlamda turizme bağımlı kitleler bağımlı olmayanlara göre turizme ve turizmin gelişimine daha olumlu yaklaşmaktadırlar (Haralambopoulos ve Pizam, 1996: 503).

Uygulama Alanının Tanıtılması: Şirince/Selçuk/İzmir

Şirince, İzmir’in Selçuk ilçesine bağlı ve ilçe merkezine 8 km mesafede yer alan tarihi mimarisi korunmuş turistik bir köydür. Bugün ise Selçuk ilçesine bağlı bir mahalle durumundadır. 19. yüzyılda, özellikle ihracata yönelik incir üretimiyle ünlü bir Rum kasabası olan Şirince’ye, 1924’te Türkiye-Yunanistan Nüfus Mübadelesi sonucu Yunanistan’dan göç eden Türkler yerleştirilmiştir. Köyün evvelce bağcılık, şarap üretimi ve zeytinciliğe dayalı olan ekonomisi, bir tütün bölgesinden gelen yeni sakinlerinin elinde bir süre sekteye uğramış, ancak son yıllarda artan turistik önemine paralel

olarak, bu sektörler yeniden gelişmeye başlamıştır. Zengin bir tarihsel geçmişe sahip olan köy, günümüzde bir turizm merkezine dönüşmüş durumdadır.

Şirince'nin yıllar itibariyle nüfusu Tablo 1'de verilmektedir. Muhtarlıktan alınan güncel bilgilere göre, Şirince'nin nüfusu şu an itibari ile 665 kişiden, toplam hane sayısı ise 155 haneden oluşmaktadır. Bu 155 haneden 70 hane çiftçilik ile geçinmekte, turizm ile ilgisi bulunmamaktadır (Zeytincilik, şeftali üreticiliği ve bağcılık ile geçinmektedirler).

Tablo 1: Şirince'nin nüfusu

Yıl	Şirince Toplam Nüfus
2017	665
2016	478
2015	492
2014	505
2013	509

Kaynak: www.nufusune.com, 2018.

Şirince'de büyük otel bulunmamakta, küçük butik oteller ve pansiyonlar (ev pansiyonculuğu) yer almaktadır. Toplam yatak kapasitesi 480 yataktır. Restoran-lokanta sayısı ise 27'dir (Apak, 2018).

2000'lerin başlangıcı itibariyle Şirince, turizmin gelişimine bağlı olarak tarımın ikinci plana düştüğü bir destinasyondur. Tarım ve diğer sektörlerin turizme bağlı ve turizmi destekler biçimler aldığı, bunun zaman zaman otantik kalıpları da değiştirerek bölge dışından ürünler gelmesi, bölgede yeni üretim şekillerinin gelişmesi şekline evrilmesi gibi dinamik toplumsal süreçleri doğurduğu da anlaşılmaktadır (Semenderoğlu ve Oban, 2007). Şirince'de turizm gelişimini değişik yönleri ile ele alan farklı çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalarda yerel halkın önemi ve yerel gelişiminin sağlanması (Kara Pilehvarian, 1993), kırsal mimari mirasın sürdürülebilir turizm gelişimine katkısı (Köşklük Kaya, 2012), Şirince'de dış mekan yaşantısının geliştirilmesi açısından SWOT analizi (Kılıçaslan vd., 2012) ortaya koyulmaktadır. Bu çalışmalarda köyün gelişimi değişik açılardan ve farklı disiplinlerin bakış açılarıyla anlamlandırılmaya çalışılmakta, ancak turizmle tetiklenen sosyo-kültürel dönüşüme dair oldukça sınırlı veri ortaya koyulmaktadır.

Yöntem

Çalışmanın amacı sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması noktasında kültürleşmenin yerel halkın sosyo-kültürel yaşamı üzerindeki etkisini araştırmaktır. Çalışmada kültürleşme ziyaret edilmekte olan yerel halk açısından ele alınmakta ve bölge halkının turistlerle süregelen etkileşimine bağlı olarak orijinal kültür örüntüsünde meydana gelen değişimler değerlendirilmeye çalışılmaktadır. Araştırma Şirince/Selçuk'ta yürütülmüştür. Uygulama alanı olarak Şirince'nin seçilmesinin nedenleri şunlardır:

- Kentin kültürel dokusunun araştırma için uygun olacağı düşünülmesi
- Seyahat acentelerinin ve tur operatörlerinin tur güzergahları üzerinde yer alması
- Unesco Dünya Kültür Miras Listesinde yer alan ve oldukça fazla sayıda turist tarafından ziyaret edilmekte olan Efes antik kentine çok yakın olması, ayrıca Artemis Tapınağı, Meryemana, Yedi Uyuyanlar gibi tarihi inanç noktalarına yakın olması
- Turist – yerel halk arasındaki etkileşimin fazla olduğu bir destinasyon olması

Veri Toplama Tekniği ve Uygulaması

Araştırmanın verileri Şirince/Selçuk'ta yaşamakta olan yerel halktan gönüllü katılımcılara uygulanan yüz yüze ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile elde edilmiştir. Çalışmada konu ile ilgili derinlemesine bilgi edinme ihtiyacı, nitel veri toplama yönteminin tercih edilmesini gerekli kılmıştır. Öznel verilerle uğraşan nitel araştırmaların genel amacı genelleme yapmak değil, olayları ve olguları kendi ortam ve şartlarında açıklamaktır (Gürbüz ve Şahin, 2016: 401). Bu araştırmada da amaç genelleme yapmak değil, ele alınan konu ve olguyu kendi ortam ve şartlarında açıklamaya çalışmaktır. Araştırma evrenindeki katılımcıların bakış açıları, araştırma sonuçları bakımından önem teşkil ettiğinden veriler derinlemesine görüşmeler yardımıyla toplanmıştır. Görüşmeler Eylül-Kasım 2016 tarihleri arasında gerçekleştirilmiş, Şirince/Selçuk'ta yaşamakta olan yerel halktan 28 kişi ile ve bölgede yıllardır tur grupları gezdirmekte olan 11 profesyonel turist rehberi ile görüşülmüştür. Çalışmanın geçerlik ve güvenilirliğini arttırmak adına yalnızca yerel halkla yapılan görüşmelerin yeterli olmayabileceği ihtimali göz önünde bulundurularak, Şirince'ye yıllardır tur grupları götürmekte olan profesyonel turist rehberleri ile de görüşmeler yürütülmüştür. Rehberler Şirince'ye yalnızca turist grupları götürmekle kalmayıp, yerel halkla da birebir iletişim kurma, zaman geçirme fırsatı olan bireylerdir, bu bakımdan bölgede yaşanan değişimlerin iyi birer gözlemcisi olarak tur rehberlerinin görüşlerine başvurulmuştur. Araştırmada katılımcılara yöneltilen açık uçlu sorular araştırmacılar tarafından Şirince özelinde geliştirilmiştir. Araştırmada yöneltilen tüm sorular katılımcılar tarafından eksiksiz cevaplanmıştır. Alınan cevapların tekrar etmesi sonucu görüşmeler sonlandırılmıştır. Görüşmelerde ses kaydı yanında notlar da alınmıştır. Görüşmeler ortalama 35 dakika sürmüştür ve sorular yöneltilmeden önce, her bir katılımcıdan izin alınarak ses kaydı alınmasında sakınca olmadığı teyit edilmiştir. Times New Roman 12 punto ve 1 satır aralığı ile yazılı hale getirilen ses kayıtları sonucunda toplam (18 sayfa rehber + 27 sayfa halk) 45 sayfalık veri seti elde edilmiştir. Veri seti çözümlenmiş ve bulguların analizi yapılmıştır.

Örneklem

Araştırmanın çalışma grubu belirlenirken amaçlı örnekleme tekniği tercih edilmiş ve görüşmeciler gönüllülük esasına dayalı olarak belirlenmiştir. Amaçlı örnekleme de araştırmacı örnekleme için hangi birimlerin seçileceğine kendisi karar verir. Araştırmacının uygun gördüğü kümeler, gruplar, birimler araştırmanın amacına uygun olarak belirlenir (Koçak ve Arun, 2006: 26). Görüşmeler sonucu toplanan veriler betimsel bir yaklaşımla bulgular kısmında sunulmuştur. Görüşülen katılımcıların demografik bilgileri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Yerel Halktan Katılımcıların Tanımlayıcı Bilgileri

Yerel Halktan Katılımcılar	Cinsiyet	Bölgede İkamet Süresi	Yerel Halktan Katılımcılar	Cinsiyet	Bölgede İkamet Süresi
K1	E	33 yıl	K15	E	32 yıl
K2	K	60 yıl	K16	E	43 yıl
K3	K	15 yıl	K17	K	5 yıl
K4	E	61 yıl	K18	E	10 yıl
K5	E	72 yıl	K19	E	67 yıl
K6	E	40 yıl	K20	E	33 yıl
K7	E	45 yıl	K21	E	26 yıl
K8	K	90 yıl	K22	E	56 yıl
K9	E	76 yıl	K23	E	17 yıl
K10	E	67 yıl	K24	E	23 yıl
K11	K	45 yıl	K25	E	25 yıl
K12	E	73 yıl	K26	E	3 yıl
K13	E	71 yıl	K27	K	24 yıl
K14	E	10 yıl	K28	E	17 yıl

Yerel halktan katılımcıların frekans ve yüzdelik dağılım tablosu ise aşağıda sunulmuştur.

Tablo 3: Yerel Halktan Katılımcıların Demografik Bölümlere Dayalı Dağılımları

Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı	F	%	Katılımcıların Yaş Aralıklarına Göre Dağılımı	F	%
Kadın	6	21,5	30-40 Yaş	8	28,5
Erkek	22	78,5	41-50 Yaş	6	21,5
Toplam	28	100	51-60 Yaş	6	21,5
Katılımcıların Bölgede İkamet	F	%	61-70 Yaş	3	10,7
Sürelerine Göre Dağılımı					
1-10 Yıl	4	14,2	71 ve üstü	5	17,8
11-30 Yıl	7	25	Toplam	28	100
31-50 Yıl	7	25	Katılımcıların Meslek Gruplarına Göre Dağılımı	F	%
50 Yıl ve üzeri	10	35,8	Çiftçi	7	25
			Esnaf	10	35,5
			Turizm	6	21,5
Toplam	28	100	Diğer	5	18
			Toplam	28	100

Tablo 4'te ise görüşülen turist rehberlerinin dil kokartları, mesleki deneyim süreleri ve Şirince turları özelindeki deneyim süreleri gösterilmiştir

Tablo 4: Rehber Katılımcıların Tanımlayıcı Bilgileri

Rehberler (Kokart Dilleri)	Rehber olarak çalıştığı süre	Şirince turlarındaki deneyim süresi
R1(Almanca)	36 yıl	10 yıl
R2 (Hollandaca)	-	10 yıl
R3(Hollandaca)	16 yıl	16 yıl
R4 (Hollandaca)	14 yıl	14 yıl
R5 (Almanca)	39 yıl	20 yıl
R6 (Almanca)	16 yıl	16 yıl
R7 (Almanca, İngilizce, Hollandaca)	15 yıl	5 yıl
R8 (Fransızca)	30 yıl	30 yıl
R9(Fransızca)	32 yıl	32 yıl
R10 (İngilizce)	32 yıl	23 yıl
R11 (Fransızca)	11 yıl	11 yıl

Bulgular

Profesyonel turist rehberleri ve yerel halk ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular, aşağıda küçük alt başlıklar halinde sunulmaktadır.

Turizm Gelişimine Bağlı Olumlu ve Olumsuz Değişimler

Şirince denize uzak ve bir tepenin yamacına kurulu kırsal bir alan olduğundan, köyün ekonomisinin de yalnızca tarıma dayalı olageldiği anlaşılmaktadır. 2000'li yıllarda hızlı bir şekilde başlayan turizmle bütünleşme süreci şu anda köyün esas geçim kaynağını turizme bağlamış durumdadır. Köyde yaşayanların çok büyük kısmı 1924 yılında mübadele ile gelenlerin çocuklarıdır. Yerel halkın 15 yıl öncesine değin çiftçilikle geçinirken şimdi esnaf/ticarete alışmış olduğu görülmektedir. Meslekleri sorulduğunda birçoğu, "baba mesleği çiftçilik" ama "halihazırda esnafılık" yaptıklarını belirtmektedirler. Bu vurgulama köyde esnaflığın hala köy tarzı üretim tüketim algısından kopmadan sürdürüldüğünü göstermektedir.

Turizmin köye ve bölgeye ekonomik anlamda büyük katkısı olduğu anlaşılmaktadır. Görüşme yapılan katılımcıların neredeyse hepsi turizmin rahat yaşam olanakları sunduğunu kabul etmektedir. Bu olanakların elde edilmesi köyden dışarıya göçü azaltmış görünmektedir. Köyün tarıma elverişli arazisinin dar olması da turizmin katkısını gözle görülür kılmaktadır.

Görüşme K3: "Turizmin gelmesi olumlu sonuçlar doğurdu, evde oturan hanımları çalışmaya sevk etti, sadece çiftçiliğe güvenmiyoruz yani, bir geçim

kaynağımız daha var. Kendi hayatımızı da olumlu etkiledi, turizmin gelişile kadınların sosyal yaşamları değişti, evin dışında bir hayat gelişti. Şimdi gidin kimin kapısını çalarsanız çalın muhakkak dışarıdadır."

Katılımcılardan turistlerin köydeki hareketliliğini nasıl algıladıkları konusunda bilgi alınmaya çalışılmıştır. Bu konudaki görüşleri köyde turizmin taşıma kapasitesini zorlaması ve rahatsızlık boyutu hakkında fikir verebilecektir. Katılımcıların büyük çoğunluğu turist hareketliliğini olumlu görmekte ve turistlerden de sosyal anlamda bir şeyler öğrendiklerini beyan etmektedirler. Bu durum turizmden beklentilerin devam ettiğini de ortaya koymaktadır.

Görüşme K12: "Gelen turistlerden rahatsızlık duymuyoruz, ki açık giyinenler olsa bile onların bizlere göre insani davranışları daha gelişmiş, etrafa rahatsızlık verici terbiyesiz hareketlerini hiç görmedik, bizler rahatsız olmuyoruz onlardan." "(Köyde turizm gelişmemiş olsaydı)" Yaşamımız daha kısıtlı olurdu, aile yaşamımızda kadınlarımız bile bir şeyler yapıp satmaya başladı, hem aile içinde kadınlarımızın değeri arttı hem de emekleri değerlendirilmiş oldu."

Turizmin etkilerini ekonomik anlamda olumlu algılamakla birlikte olumlu görüşlerin kapsamının değiştiği ve olumsuz yönlerin de köy sakinlerince oldukça net bir şekilde ifade edilebildiği görülmüştür. Katılımcılardan derlenen bilgiler itibarıyla turizm gelişiminin olumlu ve olumsuz etkileri aşağıdaki şekilde özetlenebilir (Tablo 4 ve Tablo 5):

Tablo 5: Turizm Gelişiminin Şirince’ye Olumlu Etkileri

Olumlu Değişim/Gelişme	Belirten katılımcı grubu
a) Çiftçiliğe destek olacak ikinci bir gelir kapısı	(halk+rehber)
b) Sosyalleşme, “herkesin dışarıda olması” olgusu	(halk)
c) Köyün tüm dünya ile irtibatı ve tanınması	(halk+rehber)
d) Kadınların çalışma yaşamına katılması	(halk)
e) İnsanların nazikleşmesi, kültürlü olması ve dostlukların artması	(halk)
f) Köylülerin dünyayı, farklı dil, din ve yaşamları tanınması	(halk+rehber)
g) Kadın emeğinin kıymeti ve kadının statüsü	(halk)
h) Yerel mimarinin korunması ve orijinaline sadık restorasyon	(rehber)
ı) Köydeki yaşamın tekdüzelikten çıkmış olması	(rehber)
j) Gençlerin vizyonu, turistle iletişimle kazanılan dünya görüşü	(halk)

Tablo 6: Turizm Gelişiminin Şirince’ye Olumsuz Etkileri

Olumsuz Değişim/Gelişme	Belirten katılımcı grubu
a) Bölge dışından gelen esnaf	(halk)
b) Bölge dışından gelen ticari mallar	(halk+rehber)
c) Köyün orijinalliğinin bozulması	(halk+rehber)
d) Kalabalıklar ve otopark sıkıntısı	(halk+rehber)
e) Her sokakta stand açılması	(rehber)
f) Turisti satış için zorlama (eskiden olmadığı söyleniyor)	(halk+rehber)
g) Köyün İstanbul gibi büyük şehirlerden göç alması, çift taraflı göç	(halk+rehber)
h) Rant kavgası ve uğraşı	(halk)
i) Turisti kandıran esnaf	(halk+rehber)
j) Yüksek ve dengesiz fiyatlandırmalar sebebiyle köydeki piyasa dengelerinin bozulması	(rehber)
k) Görsel (artan reklam levhaları, afiş, ışıklandırma vb.) ve çevresel kirlilik	(rehber)
l) Ticarileşen insan ilişkileri ile kültürel yapının bozulmaya başlaması	
m) Turistlerle yerel halk arasında zamanla örülen duvarlar	
n) Köydeki geleneksel üretim alanlarının yok olması (bağlar, tarlalar vb.)	(rehber)

Olumsuz gelişmelerle ilgili söylenenlerin genelde ticari faaliyetler ve bunların yoğunlaşmasına bağlı olarak bozulan pazar dinamiklerine vurgu yaptığı görülmektedir. Ticarileşme üzerinden bir sosyo-kültürel eleştiri dikkat çekici boyuttur.

Görüşme K27: “Ekonomik getirisinin yanı sıra gelişme açısından, insanların gelişmesi açısından turizmin olumlu katkıları tabii ki oluyor. İnsanlar

daha nazik olmayı öğreniyor, insani ilişkiler güzelleşiyor, dostluklar artıyor. Ama tabii yolsuzlukla yapan da çıkıyor bu turizmi, turisti kazıklamaya çalışanlar da çıkıyor arada. Bir disiplin gerekiyor mutlaka turizmde. Dünyanın her yerinden birçok arkadaşımız oldu turizm sayesinde bizim mesela. Farklı kültürleri dilleri öğrendik, din farklılıklarını öğrendik, yaşam tarzlarını öğrendik, turizm

bambaşka bir olay, dünyaya açılan bir kapı.”

Diğer yandan rehberlerin görüşleri olumsuz gelişmeler konusunda daha net bir tablo ortaya koymaktadır. Bölgenin yıllardır süregelen turizm gelişimini ve turizmle birlikte yaşanan dönüşümü dışarıdan bir gözle belki daha iyi yansıtmaya olanağı olan rehberlerin görüşleri şöyle örneklendirilebilir:

Görüşme R5: “Tamamen turistik olmuş durumda orası, ben Şirince’ye ilk gittiğimde tam tipik bir köy değildi belki ama yine de bu bölgeye has ilk köydü, insanlar oraya ticari bakmıyorlardı, yine elbette turizm vardı orada, evlere giriyorduk orada bir şeyler sunuyorlardı, güzeldi, sonbahar aylarında üzüm pekmezi kaynatıyorlardı, bunu görebiliyorduk yolda. Oraya eskiden ilk gruplarla gittiğimizde evlere ziyaretler yapıyorduk tur kapsamında, biraz daha nostaljikti her şey, onlar el işlerini filan sunmaya çalışıyorlardı, turistler satın alıyordu almıyordu başka mesele, ama şimdiki kadar da böyle duvarlar örmüş değildi müşteriler.”

Bunun dışında yerel halktan katılımcılar köydeki misafirperverlik gibi geleneksel değerlerde kayıp olmadığını ayrıca vurgulama gereği duymaktadırlar. Örneğin, köyün hala eskisi gibi güvenli olduğuna dikkat çekilmektedir. Esnaf dükkanını kapattığında tezgahların üstünü muşambayla örtmekte ve sabah gelip açmaktadır. Hırsızlık vb. bir sorunla karşılaşmadıklarını beyan etmektedirler. Ancak, sosyal hayatla ilgili ve insanların değer kalıplarıyla ve davranışlarıyla ilgili değişim de rehberlerce tespit edilmektedir.

Görüşme R1: “Turizm sayesinde Şirincelilerin yaşamları tekdüze kapalı bir yaşam tarzı olmaktan çıkmış, çiftçilikle uğraşırken turizme de yönelerek kendi yerel ürünlerini köyde satabilir olmuşlar, bir kısmı evlerinin içini dönüştürerek kafe, restoran, pansiyon, otel işletmeye başlamış, gelir düzeylerini yükseltmişler, daha iyi bir yaşam standardına gelmişlerdir. Birçoğu daha kolay iletişim kurar olmuşlar, hoşgörülerini, anlayışlılıkları ve konukseverlikleri daha da artmıştır.”

Görüşme R10: “Şirincelilerin o doğal konuşmaları bile değişti, gelen insanların onları etkilemesinden kaynaklanıyor bu durum. Yani insanlara karşı tutumları, hitap şekli, alışveriş adabı bile bozulmaya başladı şu son zamanlarda.”

Diğer yandan köyde sunulan bütünsel turizm hizmetinden de önemli oranda kayıplar verildiği anlaşılmaktadır. Zira on yıl önce bölgeye giden turların uğradığı, ikramlarla karşılandığı, gezdirilerek yöresel yaşamın izlerini görmelerinin sağlandığı evler ve ev ziyaretleri gibi detayların artık olmadığı beyan edilmektedir. Bu anlamda günümüzde Şirince turlarının içeriğinin fakirleştirilmiş olduğu da anlaşılmaktadır:

Görüşme R2: “Bir standardı vardı eskiden, onun dışına çıkıldı, biz mesela gruplarla evlerde yemek

veriyorduk, şimdi doğru dürüst ev var mı? Bu hizmeti veren var mı? O anlamda turlar yok...”

Turizm Gelişiminin Sorunlu Alanları

Şirince gibi turizm pazarında belli bir dönem adından bahsettirmiş bir destinasyonun sorunlu görülen alanlarının tespiti turizm destinasyonlarının gelişim çizgisi konusunda da fikir verebilir. Bu alanlar aşağıda ele alınmaktadır:

Çevresel/kültürel kirlenme.

Şirince’de turizm gelişiminin geldiği nokta değerlendirilirken burasının bir köy yerleşimi olduğu ve sit alanı ilan edilmiş olduğu, dolayısıyla bir kültürel koruma alanı olduğu unutulmamalıdır. Köyün sit alanı olarak ilan edilmiş olması sayesinde betonlaşma, avmler, büyük binalar engellenmiş olmaktadır. Ayrıca sosyal yaşamı çözdüğü vurgulanan villalar vb. de yapılamamaktadır. Bu durumda sit alanı ilanının sosyal yaşamı da canlı tuttuğu anlaşılmaktadır. Ancak, turist talebindeki artış karşısında ziyaret mekanlarının genişletilememesi gibi bir durumu da ortaya çıkmaktadır. Doğal olarak da artan talebin sonucu oluşan kalabalıklar, mekân kullanım sorunları, gürültülü ortamlar, hatta bazen kalabalıklara bağlı kirlilik ve çöpler sıklıkla görülebilmektedir.

Görüşme R2: “zaten çarşı çok küçük, ışıklı tabelalar var küçücük köyde köyün doğal dokusunu bozan, kaldırımlar zaten yeteri kadar yok, olan kaldırımlarda zaten dışarıdan gelen esnafın ürünleriyle dolmuş durumda...”

İhtiyaç duyduğu aşık, zira onun üzerinden bölgedeki tahıl işleme sürecini canlı şekilde anlatabileceğini düşünmektedir. Oysa dibek taşının yarısı kırıktır, diğer yarısı ise içine toprak doldurulmuş ve üstüne oturulacak bir iskemle gibi kullanılmaktadır. Başka bir rehber katılımcının ifadeleri bu durumu daha net açıklamaktadır; bazı mekan ve maddi kültürel miras unsurlarının bölgenin sit alanı olması sebebi ile korunmakta olduğunu ancak kültürel ve çevresel anlamda bir korumanın söz konusu olmadığını belirtmektedir. Kalabalıklaşmanın turist kitlelerinin birbirinden rahatsız olmasına yol açtığı da beyan edilmektedir.

Sorunların bazılarının yapısal olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin fiyat artışı sorununun ilk elden turistten daha fazla para elde etme amacına dönük olduğu düşünülebilir. Ancak diğer yandan bir rehberin beyanıyla bu durum dışarıdan gelen girişimcilerin maliyetlerinin yüksekliği ile de ilgili olabilir. Dışarıdan gelen bir aile kalacak yere de para ödemekte, işini yaptığı dükkanı da kiralamaktaysa bu kişinin maliyetleri köylü esnaktan daha yüksek olmak durumundadır. Bu da fiyatlara yansıcaktır elbette.

Yerli turist sendromu.

Şirince gibi bir kültür destinasyonuna gelen

turistlerin, kültüre duyarlı ve kendi kişiliğinde ve davranışlarında da medeni unsurlar barındıran bireyler olmaları beklenmektedir. Bu durumun yabancı turistlerde gözlenebildiği ancak Türk turistlerin bu profile uymadıkları beyan edilmektedir. Hatta yerel halkın yabancı turistlerden son derece memnun oldukları da gözlenmektedir. Buradan hareketle bölge esnafının ve bölgede yaşayanların yerli turistle anlaşamama/yerli turisti anlayamama gibi bir durumları mevcut görünmektedir. Bu durumu beyan ederken “yerli turistin bira şişesini ortaya atması” gibi duyarsız davranışları örneklendirilmekte, karşılığında ise yabancı turistin medeniliği vurgulanmaktadır (çöp kutusu sorması, sürekli kitap okuması veya hepsinin elinde kitap olması gibi davranışları, “içlerinde kötülük yok” gibi korumacı tabirler). Bu durum köydeki esnafın yerli-yabancı ikileminde bir yabancı turisti yeğleme şeklinde ortaya çıkan bir tutumu ortaya koymaktadır.

Görüşme K6: “... ama yerli turistten zaman zaman rahatsız olduğumuz durumlar oluyor. Kendini bilmeyen yerli turistler çıkabiliyor arada. Örneğin, gelen yabancı turistler çöpleri nereye bırakabileceklerini soruyorlar, hiçbir çirkinlik yok. Bizim yerli turistlerimiz ise bira içer, şişesini etrafa atar.”

Geleneklerin devamı mı, modernleşme mi?

Diğer yandan köyde yaşanan “köylü hayatı”nın ne kadar değişmiş olduğu merak edilmektedir. Köy göçmen köyüdür ve bu insanlar tarihsel olarak uzun yıllar bir arada olmanın bir sonucu olarak birbirlerine bağlı, belli ritüelleri devam ettirmeyi bu bağlılığın bir nedeni olarak gören insanlardır. Ancak bu bağlılığın sonucu olarak geleneklerini devam ettirme konusunda görüşler net ve aynı yönde değildir. Geleneksel yapının oldukça aşındığını ifade edenler yanında imece usulü birbirine yardımdan tutun mevlüt okutma, düğünler vb. zamanlarda birbirini yalnız bırakmama gibi konularda geleneklerin sürdürüldüğünü söyleyenler de vardır.

El işinin yerini Çin mallarının alması değişimi ifade eden ana metafor olarak ortaya çıkmaktadır. El işleri yanında halihazırda ayakta kalan yegane üretimin halı ve Tire’de keçecilik gibi üretim biçimleri olduğu da vurgulanmaktadır. Yine gelenek kapsamında yöresel ve otantik üretim ve sağaltım akla geliyor.

Görüşme K14: “Köy hala geleneklerini sürdürmeye çalışıyor. Köyün mesela geçimi şeftali, zeytin, zeytinyağı, yöresel otları var, örneğin kantaron otu gibi bir otu var, o mesela toplanıp kurutulup yağda bekletiliyor, her türlü şifaya açık. Genel olarak ev yemekleri çiçek dolması gibi, bence elinden geleni yaşatmaya çalışıyor...”

Bunun yanında köylünün mevlit okutma, yemek verme, hayır dağıtma adetlerinin sürdürüldüğü ifade edilse de, çoğu katılımcı bayramlarda birbirine gitme, birlikte yaşama pratiklerinin oldukça azaldığını belirtmektedir. Dini, örfi unsurların lokalleşerek

devam ettiği görülmektedir. Buradan sosyal yaşamda birlikteliğin belli düzeyde ve mecburen sürdüğü ancak birlikteliğe dair örneklerin de oldukça azaldığı anlaşılmaktadır. Bu duruma neden olarak turizmin gösterilmesi ise gerçeği gizleyebilecek bir yaklaşımdır. Zira esas unsurun turizm gelişimiyle birlikte artan iş yoğunluğu olduğu belirtilmektedir. İş yoğunluğu ile birlikte gelir artışının muhtemel neden olarak ele alınması gerekir. Bölgede gelişmekte olan başka bir sektör olsaydı da bu sorun aynı şekilde ortaya çıkabilirdi. Bir katılımcı, iş yoğunluğuna dikkat çekmekte ve değerlerdeki kaybı komşuluk ilişkilerinin azalması üzerinden yoğunluğa bağlamaktadır. Başka bir katılımcının “(kültürü koruma adına) şehirden iyiyiz yine de” vurgusu da bu yaklaşımla örtüşmektedir.

Diğer yandan el işleri, zanaat ve özellikle de reçel yapımı gibi yöresel yemek üretiminin azalarak da olsa devam etmesinin nedeni bu ürünlerin bölgesel çekiciliğin ilk sırasında gelmeleri olabilir. Yani aslında kültürü koruma konusunda bir direnme değil ticarileşme var denebilir. Bu anlamda turizmin kültürel koruma konusunda bir handikaptan çok yüzeysel de olsa bir motivasyon ürettiği de görülmektedir.

Diğer yandan turizmin özellikle bazı alanlarda bozulmaya yol açtığına da şahit olunmaktadır. Bu alanlar doğrudan ticari ilişkilerle ilgili alanlardır. Halkın ve esnafın eskiden turistlere gösterdikleri misafirperverliği artık göstermedikleri yönünde görüşler ortaya koyulmaktadır. Turizmin ilk yıllarında yerel halkın ikramlarının sıcaklığı ve samimiyet vurgulanmakta, günümüzde bu konuda bir bozulma olduğu söylenmektedir. Diğer yandan en ciddi bozulma alanları olarak iki örnek öne çıkmaktadır: a) Yerel olmayan ürünler dışardan getirilip yerelmiş gibi turiste satılmaktadır. b) Turist talebi doğrultusunda da yörede üretilmeyen bazı ürünler üretilmeye başlanmıştır (süt reçeli örneği). Bu durum her iki halde de lokal/geleneksel üretimi ve ürünleri bozabilmektedir ama ikinci durum ürün çeşitliliğine de yol açmaktadır. Bu durum Şirince örneğinde, turizmin ürettiği kültürel bozulmayı ticarileşme ile sınırlamakta, ticarileşmenin getirdiği seçeneklerin kültürel baskı olarak ele alındığını ortaya koymakta, turizmin bölgedeki ticari ilişkiler dışında kalan yaşama etkisini ise olumsuzlamaktadır.

Turist profilinde olumsuz değişim.

Köye gelen turist kitlesinin son yıllarda değiştiği, daha alt gelir gruplarından insanların geldiği, daha az harcama yapmaya istekli oldukları, yabancı turistlerin bile alış-verişte pazarlık yapmaya başladıkları gibi ifadelerle beyan edilmektedir. Bu durum turistlerin yöresel ürünlere talebinde bir düşüşe neden olmaktadır (on sene önce bu talebin çok daha yüksek olduğu belirtilmektedir). Bu durum gelenlerin artık köyün otantik değerlerini deneyimlemek arzusu duyanlardan çok, köyün popülerliğine paralel olarak gelip görmek isteyenlerin yoğunlaştığına yorumlanabilir.

Köyü ziyaret eden turistlerin önemli bir kısmı çevre otellerde (Kuşadası vb.) konaklayanlardır. Bu bölgede “herşey dahil sistem”e bağlı olarak turistin dışarı çıkmaması ve harcamadan kaçınması durumunun da köye olan talebi ve ziyaretçi profilini etkilediği beyan edilmektedir. Yine Şirince’yi ziyaret edenlerin içinde önemli oranlara ulaşabilen ve Kuşadası’nda demirleyen kruvaziyer gemi yolcularının da satınalma ve ziyaret davranışları geleneksel turistten farklı olduğu ifade edilmektedir:

Görüşme K18: “Bölgemizin turizmi genelde Kruvaziyere dayalı olduğu için çok daha standart hareket eden gruplar söz konusu, yani programları çok belirgin, gemiden çıkacaklar turlarını yapacaklar belirli alışveriş merkezlerine uğrayıp gidecekler. Bu hem bir zaman darlığı hem de bireysel hareket edemeyen insanların bireysel de harcama yapamaması özellikle küçük esnaf için birtakım eksiler oluşturur...”

Esnaf arasında hırsla dayalı rekabet.

Katılımcılarca köyde ticarileşmenin bir sonucu olarak köylüler arasında paranın artmasına bağlanan bir rekabet ve hırsla da gönderme yapılmaktadır. Bu rekabet durumunun özellikle geleneksel ürün satanlarla dışarıdan niteliksiz ürünler getirip yöresel ürünmüş gibi satanlar arasında bir kırılma ortaya çıkardığı anlaşılmaktadır. Zira köyde eskiden beri esnaflık yapan köylüler sonradan gelenleri bu tür sahte işlerle suçlamaktadır. Sahte ürün satanların –ki bunlar dışarıdan gelenler olarak ifade edilmektedir- bu rekabette başarı olasılığı daha yüksek görülmekte, zira köylülerin yalan söyleyemedikleri, bu nedenle de satış yapmak konusunda daha dezavantajlı oldukları belirtilmektedir. Diğer yandan, sonradan gelenlerin bu tür bir durumu yansıtmaktan kaçındıkları, kendilerini ticari uygulamalar açısından köyün geri kalanından ayırmadıkları da görülmektedir.

Köyün geleceği konusunda da yavaş yavaş yabancılara satılacağına dair bir inançla gelecekte olumsuz bahsedilmesi, köylülerle sonradan gelenler arasındaki gerilimi yansıtıyor olabilir. Köylülerin önemli bir kısmı bu ticarileşmenin doğal sonucunu bu şekilde görmektedirler.

Gençler ve gelecek.

Gençlerle ilgili yargılar kültürleşmenin küresel çerçevesini ortaya koymaktadır. Yerel halktan katılımcıların önemli bir kısmı gençlerin üretmeyi bilmediği konusundan yakınmaktadır. Gençlerin yerel olana ilgisinin az olması, köyde yaşamak istememesi, bazılarının büyük şehirlere göçmesi, köyde kalanların da Selçuk’ta oturup sabahtan köye çalışmaya gelip akşam olunca gitmesi olumsuz birer durum olarak ifade edilmektedir. Gençlerin son yıllarda Selçuk’a yerleşmeleri ile birlikte köyün yaşam alanı olmaktan çıktığı anlaşılmaktadır. Gençlerin yaşam pratiğinin köyü reddettiği, şehir yaşantısı modunu talep ettikleri

anlaşılmaktadır. Bu durumun Anadolu’daki diğer köylerden ne derece farklı olduğu da sorgulanmak durumundadır. Şirince’de bu taleplerini gerçekleştirmek adına gençlerin elinde daha fazla imkan olduğu da bir gerçektir. Köyde arazisini, bahçesini satıp –ki turizmin sağladığı bir ranta bağlı olarak yüksek fiyatla satabiliyor- şehirden ev alma ve göçme yoluna gidildiği anlaşılmaktadır. Turizm gelişimine bağlı olarak köyden dışarıya teşvik edilmiş/kolaylaştırılmış bir göç de söz konusudur. Bu anlamda yerel halkın bölgede turizm gelişimi karşısında, –özellikle ortaya çıkan ranta bağlı olarak- bir yaşam şekli tutturduğu anlaşılmaktadır: Ranta bağlı olarak eli para görüp köyden göçenler, rantı ticarete dönüştürüp evini pansiyon, otel vb. yaparak turizmden nemalananlar, el işi vb. gibi el emeğiyle turizmden istifade edenler ve bunların dışında turizmle ilgisi olmadan geleneksel yaşamına devam edenler... Bu gruplara bir de dışarıdan gelenler eklenmektedir. Gençlerin bu fotoğraftaki yeri biraz daha kendi büyüklüklerinin tutumuna bağlı görünmektedir. Ancak bununla birlikte imkanı olanların da büyük şehirlere gitme yönünde karar aldıkları anlaşılmaktadır.

Tur organizasyonlarının değişimi.

Şirince köyünün kültürel unsurlarının ön plana çıkartıldığı ve turistlerin de bunları canlı canlı yaşayıp görüp hissettikleri turların yerini, sadece ticari kaygılarla kısa zamana sıkıştırılmış, kültürel unsurların neredeyse yok denecek kadar az olduğu turların almış olması yine olumsuz değişimlerin arasında, özellikle rehber katılımcıların üzerinde durdukları diğer bir önemli noktadır. Bu durum aslında köydeki dönüşüm yanında turizm pazarında köyün imajına bağlı bir potansiyel kitle değişimini de ortaya koymaktadır. Eskiden duyarlı ve ilgili kişiler gelirken, köy tanındıktan sonra aslında kültüre duyarlılığı o kadar da olmayan insanlar da köye yönelik seyahat talebine katılmışlar. Dahası mevcut tur organizatörleri de bu değişimi görerek “içinde kültür olmayan kültür turları” ile kısa süreli ziyaretler şeklinde bir ziyaret ve ziyaretçi kitlesini köye taşımaya başlamışlardır. Muhtemelen, eskiden köyde şimdiki kadar çok sayıda ticarethane olmadığından, rehberler tur kapsamındaki ziyaretçileri köyde gezdirdiklerini, kiliseye, camiye götürdüklerini, Türk musikisi dinlettiklerini ifade etmektedirler. Oysa şimdi bu tür turlar yerine meydanda turisti bırakıp iki saat serbest zaman verildiğine ve bunun turizm olmadığına dikkat çekilmektedir. Buradan hareketle bu tür destinasyonlarda alış-veriş mekanlarının yoğunlaştığı alanların köyün içinde olup olmaması tartışılabilir. Sayısı ve nitelikleri zaten tartışılmalıdır. Köyün imajındaki değişimin köyü bir kültür merkezi olmaktan çıkarıp kahvaltı ve yemek mekanı haline dönüştürmekte olduğu da anlaşılmaktadır. Bu durum geliştikçe ziyaret süreleri daha da kısalmaktadır.

Görüşme K22: “Günümüzde de büyük global firmalar turistin rahat hareketini kısıtlıyor. Her şey dahil sistemle geliyor konaklıyor turist burada. Bunlar hep

turizmi olumsuz etkiledi. Şu an lokantaların bu saatte dolu olması lazım şu an Selçuk’ta 6000 kişilik bir otel kapasitemiz var ama çarşıya gelmiyor ki turist...”

Köy dönüşürken turist de dönüşmekte ve daha fazla oranda her şey dahil turisti gelmektedir. Bu durumu rehberler; “eskiden köy turları yapardık, şimdi ticari turlar yapıyoruz” şeklinde ifade etmektedirler. Yerel halktan katılımcılarca rehberlerle ilgili sorunlara da dikkat çekilmektedir. Örneğin rehber, grubu gezdirdiği başka bir yerde (İstanbul gibi) daha pahalı satılan bir ürünün Şirince’de daha ucuza alınmaması için, köy hakkında turiste olumsuz geribildirimde bulunabilmektedir. Diğer yerden daha pahalıya satılınca rehberin komisyonu da daha fazla olacağı için rehber Şirince’deki satışı azaltıcı bir etki ortaya koyabilmektedir.

Turizmin diğer sektörleri zayıflatması.

Turizm gelişiminin yerel kabulle birlikte diğer sektörleri zayıflatmış anlaşılmaktadır. Bu durum destinasyon için kendi kaynaklarını zayıflatan bir turizm gelişimine dönüşmüş görünmektedir. Aslında köyün ticari mekanlarla dolup taşması bile kültürel sunumu periferiye doğru itiyor olmalıdır. Buradan benzer destinasyonlar için bir kültürel taşıma kapasitesi veya otantikliği bozmama sınırı olarak otantik taşıma kapasitesi önerilebilir. Bu planlama yaklaşımı başta turizme güç veren tarım gibi diğer sektörlerin korunmasını esas almak zorundadır. Yani örneğin, tarımı koruyan bir turizm planlaması veya yerel ticari organizasyonları koruyan bir turizm planlaması. “Periferiye doğru itilmeyi” şu katılımcı görüşü veciz şekilde özetlemektedir:

Görüşme R5: “...çok aktif fırın var mutlaka ama onları göremiyoruz, bir yerde onlar arka planda kalıyor, mesela ona rastladığımız zaman ben 5-10 dakika orada durup gruplara Kurban Bayramı ya da Şeker Bayramındaki özellikleri anlatma durumundaydım ama bu gördüğüm kadarıyla azalmış durumda...”

Rehber katılımcılar, bağıcılığın azalmasının reçel yapımı, şarapçılık gibi alanları tehdit ettiğini belirtmektedirler. Dışarıdan gelen taklit malların bir nedeninin de bu olduğu ifade edilmektedir. Yani tarımdan geçinen turizm, tarımı dışarı attığı için kendini de tükenme sürecine sokmaktadır anlaşılan.

Destinasyon yönetimsizliği.

Şirince’de turizm gelişiminin bir program ve plan dahilinde olmadığı, hatta gelişmenin izlenmediği ve sürecin yönetilmediği anlaşılmaktadır. Bu durum köyün turizm gelişimini ilgilendiren kararlardan sorumlu bir destinasyon yönetim örgütünün olmadığını ve mevcut kamu ve/veya sivil aktörlerin de gereken yönlendirmeyi yapmaktan uzak olduklarını ortaya koymaktadır. Oysa örneğin, mevcut ürünün özellikleri ile sunum ve potansiyel kitle değişince liberalleşmenin gereği ve pazar şartlarına uyum açısından yeni bir

şeyler de yapılabilirdi. Köyün bir logosunun olmaması, pazarlama çalışmalarının sistemsizliği ve hatta köyde esnafın birbirinin malını turiste karşı kötüleyerek aslında toptan iflase gitmesi ve bu konudaki bilinçsizliği, gelişigüzel ve takipsiz bir büyümeyi ortaya koymaktadır. Köyde turizm gelişimi konusunda tüm meydan satıcılara bırakılmış görünmektedir.

Görüşme K10: “Esnaf çok, turizm bu kadar çok esnafı taşıyor. Muhtarlarken yabancı esnaf girmiyordu buraya, belediye olduktan sonra yabancı esnaf girmeye başladı. Ben kendi ürünümü satıyorum, dışarıdan gelen dışarıdan alıyor geliyor burada satıyor. Yerli ürünü zor bulur hale geliyorsun artık. Köyün orijinalliyi bozulmaya başladı. Bunun yanında otopark sıkıntısı da mevcut.”

Köyün Selçuk belediyesine bağlı bir mahalle konumuna getirilmesiyle birlikte bölgeye de yabancı girişimcilerin talebi artmış görünmektedir. Yine aynı idari düzenleme öncesinde kendi kendini çekip çeviren temiz bir köyken belediyeye bağlı bir mahalle olarak örgütlenince işlerin düzensizleştiği vurgulanmaktadır. Selçuk Belediyesi’ne bağlanınca yolların da gerekli ilgiyi görmediği ve bozulan yerlerin onarımının geç kaldığı belirtilmektedir. Diğer yandan belediyenin gerekli idari mekanizmaları yeterince geliştiremediği de anlaşılmaktadır. Örneğin, köyün içindeki otoparklar belediyece işletilmektedir. Buralarda köyde yaşayanlardan da park ücreti alınması bir sorun olarak görülmektedir. Park ücretinin turistler için bile yüksek olduğu belirtilmektedir. Bu durum bölge belediyesinin kazancı maksimize etmek adına bölgedeki turizmi de sınırlara ittiğini, rijitleştirdiğini ve muhtemelen olumsuz etkileri de artırdığını ortaya koymaktadır. Örneğin, park ücretleri yüksek diye çoğu turist veya yerli halktan kimsenin araçlarını yol kenarlarına, gelişigüzel bir şekilde park ettiği ve sıkışıklıklar meydana getirdiği belirtilmektedir. Diğer yandan yaya yolları, vb. gibi düzenlemelere ihtiyaç olduğu anlaşıldığından ciddi bir şehir planlama sorunu olduğu da görülmektedir.

Görüşme K16: “Yetkililerin burada bir başıboşluğu var. Burası mesela yürüyüş yolu olsa hiç araç girmese... Bu sorunlar küçükmüş gibi görünse de ileriye doğru büyüyecek sorunlar... benim pansiyonum var arkadaşımın hem lokantası hem pansiyonu, rahatsız olduğumuz durumlar söz konusu köyde, bakın şimdi her taraf tente her taraf şemsiyeler levhalar kara naylonlar vs. Köye girdiğinizde görüntü kirliliği ve rahatsızlık oluşturuyor. Ve sokaklarda hiçbir yerde oturamazsın oturabileceğin yer yok, sokaklar sağlıklı sollu tezgahlarla dolmuş durumda...”

Belirtilen eksiklikler yanında, basit ama işlevsel çözümler geliştirilememiş olduğu fark edilmektedir. Şarap fabrikasının kaldırılması önemli bir eksiklik doğurmuş görünmektedir. Şarabıyla ünlü bir yerde en cazip ziyaret mekanlarından biri olan bu fabrikanın kaldırılmasının olumsuz bir etkisi olduğuna dikkat

çekilmektedir. Benzer şekilde, "...o kadar yoğun ziyaret edilen bir belde olmasına rağmen Şirince'de tourist information ofisi yok" denerek en kritik gerekliliklerin eksikliğine gönderme yapılmaktadır.

Destinasyon yönetimi konusunda diğer çok belirgin sorun ise köyde bir turizm bilincinin geliştirilmesi konusundaki yetersizliktir. Bu konuda mutlaka eğitim ve bilinçlendirme çalışmalarına ihtiyaç olduğu vurgulanmaktadır.

Görüşme K20: "... esnaflıkla uğraşanların kesinlikle eğitime tabii tutulması lazım. Sadece turiste mal satmak esnaflık değil. Onu karşılamak, onunla diyaloga girmek, onu memnun etmek, çünkü bu turizmdeki her fert Türkiye Cumhuriyeti'ni temsil eder."

Görüşme K21: "... gelen turisti nasıl ağırlayacağımızı bilmiyoruz, sadece para kazanmanın peşindeyiz, o yüzden de sürekli kaybediyoruz."

Neler yapılabilirdi?

Katılımcıların yorumlarından Şirince'de turizm gelişimi adına nelerin eksik bırakıldığı da tespit edilebilir. Yerel ürün zenginliğine rehberler dikkat çekmektedirler. Bu zenginliğin korunması konusunda bir endişe olduğu ve gerçek kültürel ve otantik unsurların korunmasına odaklanılması gerektiği üzerinde bir anlayış birliği olduğu görülmektedir. Bunun yanında köyün Rum kültürü karakteri korunurken ve vurgulanırken Türk kültürüne ait otantik unsurlarla zenginleştirilebileceği ifade edilmektedir. Bu zenginleştirme yeni ve özgün deneyim imkanları oluşturularak sağlanabilir.

Görüşme R2: "...burası Rumların da yaşadığı bir köyü diyerek onu öyle bırakmışız, Türklere özgü bir şey yok, örneğin bir halı tezgahı yok bir seramik atölyesi yok, hepsi çakma yapay saçma sapan şeyler...Selanik göçmeni çoğu işte Selanik'i anlatırsın Atatürk'ü anlatırsın, mübadeleyi anlatırsın, hatta otoparkın etrafına tabelalar konulabilir bu bir tavsiyedir, kronolojik olarak eski fotoğraflar konulabilir..."

Görüşme R9: "Eskiden ilk turlara çıktığımız yıllarda "çalıcı anne" diye hitap ettiğimiz bir annemiz vardı orada yaşayan, çalgıcı anne tambur çalardı, kocası da dümbelek çalardı, şimdi böyle şeyler yok... Sal meydana alışveriş yapıyorlar..."

Görüşme R10: "...şarap fabrikasının oradan kaldırılması Şirince için dezavantaj yarattı. Şirince için tanıtım aracı idi, şu an Şirince'nin hiçbir esprisi kalmadı..."

Koruma ve zenginleştirmede bir orta yol önerilmektedir. Bir şeyleri koruyalım ama her şeyin eski kalmasının da gerekmediği belirtilmektedir. Korurken geliştirelim de denmektedir. Bu anlamda Şirince'deki mevcut sunuma yeni öğelerin eklenmesi katılımcılarca olumlu görülmektedir. Bölgede sonradan üretimine ve sunumuna başlanan ve oldukça başarılı olarak yoğun talep gören süt reçeli gibi yenilikçi uygulamaların katkısı

küçümsenmemeli ve bu tür uygulamalar geliştirilmeli kanaati hakimdir. Yine bütüncül turizm ürününü geliştirme konusunda hala talep olduğu görülmektedir. Dil kursu isteyen esnaf bu konuda iyi bir örnektir.

Görüşme K2: "köyde genel anlamda İngilizce bilen çok, ama bana sorsanız köyde İngilizce kursu açılrsa çok güzel olur, bu yaşımda ben o kursa gitmeyi çok isterim mesela..."

Diğer yandan koruma konusundaki görüşlerin gelip düğümlendiği diğer önemli nokta olayın idari yönüdür. Bu konuda özellikle "kontrol"e dikkat çekilmektedir. Ahlsız satış uygulamaları (fazla fiyat talep etme vb.), altyapı sorunları, esnafın üretim ve satış uygulamaları vb.nin merkezi bir otorite tarafından kontrol edilmesinin gerekliliğine vurgu yapılmaktadır.

Görüşme K1: "Bizim en büyük sıkıntılarımızdan biri Şirince'de hiçbir denetim olmaması, örneğin ben reçelciyim, zeytinyağı pekmez üzüm incir reçeli satıyorum, ama bir bakıyorsunuz, giyim kuşam satan bir dükkan şaraba talep var diye alıyor dükkanın bir köşesini şarap satış yeri yapıyor."

Katılımcılar konuya destinasyon yönetimi açısından da bakarak köyde ve çevrede sanatsal etkinliklerin ve yurtdışından kardeş şehirlerin sayısının artırılması gibi önerileri de sıralamaktadırlar.

Kültürleşmeye Dair Bulguların Yorumlanması

Şirince'de turizm gelişiminin belli oranda kültürleşme etkileri ürettiği gözlenmektedir. Kültürleşmenin belli gruplarda farklı şekillerde ortaya çıktığını düşündürecek bulgular elde edilmiştir:

Yerel halk-turist etkileşiminde yerel halkın özellikle yabancı turistlerden gördüğü tutum ve davranış kalıplarını beğendiği anlaşılmaktadır. Hatta kendi vatandaşı olan turistlerden de bunu beklediğini ifade ederek aslında kendisini de bu kalıplara uydurmaya çalıştığını örtülü bir şekilde ifade etmektedir. Bu anlamda Batılı turistlerin medeni tavırlarını örnek alanalmaya çalışan ve medeni/kurallı yapıya öykünen, bu yapıya doğru psikolojik olarak evrilmeye başlamış bir yerel kitle mevcuttur. Yerel halktan katılımcıların önemli bir kısmı esnaftır ve bu durumda onların turistlerle yüz yüze gelmesi ve etkili bir kültürel alışveriş ortamında bulunmaları normaldir. Bunun yanında katılımcıların yaşlı olanlarının da daha genç olanlar yanında yine aynı görüşleri belirtmiş olmaları Şirince'de turizmle geçen yılların kültürleşmeyi yeterince görünür kıldığını düşündürmektedir. Katılımcıların yaşı ilerlemiş olanlarının bile yabancı dil öğrenme isteği de bunu yansıtan bir durumdur. Bu durum, Nunez (1963)'ün belirttiği şekilde yerel toplumu alıcı, turistleri verici şeklinde ele alma yaklaşımına da uygundur. Zira, yerel halkın turistlerden etkilendiği oldukça net bir şekilde görülmektedir.

Diğer yandan bu kültürleşmenin yegâne kaynağının

turizm olduğunu söylemek de bir o kadar zordur. Zira atf yapılan medeni yaşam, çevreye duyarlılık, kitap okuma, insanlara saygı, kadının toplumsal rolü gibi olguların aslında hem toplumların idealize ettikleri kalıplar olmaları hem de gelişmiş ülke insanının daha medeni olduğuna dair evrensel olarak kabul gören anlayışın yansımalarını sunması açısından bu kültürleşme tespitinin önemli oranda küresel etkileşimin sonucu olabileceği akla gelmektedir. Yani zaten televizyon, sinema vb. yollarla bir kültürleşme ortamında yaşanmaktadır (Reece ve Palmgreen, 2000; Park vd., 2014). Turizm de bu etkileri artırmakta, pekiştirmektedir denebilir. Şirince’de gözlenen kültürleşmeye turizmin etkilerinin olmaması imkânsızdır ancak bu dönüşümün ne kadarının salt turizm kaynaklı olduğunu tespit etmek de zordur.

Şirince özelinde ve katılımcıların beyanlarından anlaşıldığına göre kültürleşmenin yönü bütünleşme olarak ortaya çıkmaktadır. Bütünleşme, süreç içindeki toplulukların hem kendi kültürünü korumak hem de diğer kültürün temsilcileriyle ilişkisini devam ettirmek ve belki bu devamdan memnun olmak şeklinde ortaya çıkmaktadır. Şirinceliler hem kendi kültürel pratiklerini devam ettirmeye çalışmakta, hem de turistlerle ilişkilerinden memnuniyet duyarak bunun devamını arzulamaktadırlar.

İkinci bir kültürleşme ortamı yerel halk-sonradan köye göçen esnaf arasında şekillenmiş olmalıdır. Burada tek taraflı beyanlara da dayansa –zira sonradan köye gelenler bu konuda net bir şey söylememektedirler- bir ayrışma belli belirsiz gözlenmektedir. Yerel halktan olan esnafın sonradan göçenleri sahtecilikle suçlaması ve hatta sahteciliği sonradan göçenlere yüklemesi bunu açıklar durumdadır.

Üçüncü bir kültürleşme izlencesi yerel halk-rehberler ilişkisinde gözlenebilir. Burada rehberlerin söylemlerinden elde edilen bilgiler yerel halkın turizm nedeniyle tavır, davranış ve yaşam şekillerinin oldukça değiştiği şeklindedir. Rehberlerin bunu söylerken tarafsız değerlendirmeleri yanında zaman zaman bu değişimin olumlu zaman zaman da olumsuzluğuna vurgu yaptıkları görülmektedir. Rehberlerin bölgedeki esnafın değerlerini yitirdiği, yerel halkın ticarileşen bir algılamaya ulaştığı yolundaki değerlendirmeleri yine bir ayrışma sürecini belli belirsiz ortaya koymaktadır denebilir. Diğer yandan yerel halkın da bazı olumsuz rehber tutumlarına ilişkin açıklamaları bu ayrışmanın yerel halkça da paylaşıyor olabileceğini akla getirmektedir.

Sonuç ve Tartışma

Çalışmada Şirince’nin turizme açılmasıyla birlikte, yerel halkın yaşantısında zaman içerisinde meydana gelen kültürel ve sosyal değişimler, katılımcıların ortaya koymuş oldukları görüşler ışığında belirlenmeye çalışılmıştır. Turizm gelişimine istinaden tespit edilen ve katılımcıların beyanlarından elde edilen olumlu etkileri şu şekilde özetlemek mümkündür: Turizm;

çiftçiliğe destek olacak ikinci bir gelir kapısı sunmakta, halkın sosyalleşmesine imkan oluşturmaktadır. Köyün tüm dünya ile irtibatını, kadınların çalışma yaşamına katılmasını, insanların nazikleşmesini, kültürlü olmasını, dostlukların artmasını, köylülerin dünyayı, farklı dil, din ve yaşamları tanımalarını sağlamaktadır. Kadın emeğinin kıymeti ve kadının statüsü artmakta, yerel mimari korunmakta ve orijinaline sadık kalınarak restorasyon sağlanmaktadır. Köydeki yaşamın tekdüzelikten çıkmış olması ve gençlerin vizyonu, turistlerle iletişimle kazanılan dünya görüşü de diğer belirtilen olumlu etkilerdir. Görüşlerden elde edilen olumsuz etkiler ise şöyle özetlenebilir: Bölge dışından gelen esnaf, bölge dışından gelen ticari mallar ve bunlarla birlikte köyün orijinalliğinin bozulması. Turizm gelişimiyle birlikte kalabalıkların artması ve otopark sıkıntısının olması. Her sokakta stand açılması yanında turisti satış için zorlama ve esnafın turisti kandırmaya çalışması. Köyün İstanbul gibi büyük şehirlerden göç alması, göç vermesi. Rant kavgası ve uğraşı ile yüksek ve dengesiz fiyatlandırmalar sebebiyle köydeki piyasa dengelerinin bozulması. Görsel kirlilik (artan reklam levhaları, afiş, ışıklandırma vb.) ve çevresel kirlilik yanında ticarileşen insan ilişkileri ile kültürel yapının bozulmaya başlaması. Turistlerle yerel halk arasında zamanla azalan temas noktaları ve benzer şekilde köydeki geleneksel üretim alanlarının yok olması (bağlar, tarlalar vb.). Bu olumsuzlukların turizm gelişimi sürecinde hemen her destinasyonda ortaya çıkma olasılığı söz konusudur. Şirince özelinde olumsuz etkilerin süreç içinde hangi sorunlardan güç aldığını da tespit etmek adına sorun alanları tanımlanmaya çalışılmıştır. Bu anlamda sorunların temelde, çevresel/kültürel kirlenme, yerli turist sendromu, geleneğin devamı, turist profilinde değişme, esnaf arasında hırsla dayalı rekabet, gençlerin yaklaşımı, tur organizasyonlarının değişimi, turizmin diğer sektörlere zarar vermesi ve destinasyon yönetimsizliği başlıkları altında toplandığı görülmektedir.

Şirince halkının ve esnafının bir kısmının döviz kurunu ve borsayı takip ediyor oluşu, üzerinde döviz bulundurması ve bazılarının döviz kurlarıyla çalışmaya başlamış olması ve bu durumun küçük bir köy için “normalleşmesi” kültürleşmenin bir sonucu olarak görülmektedir. Ayrıca, geleneksel yaşam biçimini sürdürmeye çalışan bir yerleşim yeri ve turizm destinasyonu olarak Şirince köyünde, turizm sayesinde dünyanın başka yerlerinden farklı yaşam tarzlarına artan farkındalık oluştuğu görülmektedir. Buna küçük bir örnek olarak, Şirince’de yerel halkın, hangi ulustan turistin hangi ürünlere talep göstereceklerini bilmeleri, turistlerin nelerden hoşlanıp hoşlanmadıklarına yönelik az çok fikir sahibi olmaları gösterilebilir. Yerel halktan bazı katılımcıların ise, turistlerin pek çoğunda gözlemlemiş oldukları, “her fırsatta ve her yerde kitap okuma” alışkanlıklarına imrendikleri görülmektedir. Yabancıların kitap okuma alışkanlıklarının, yerel kültüre dolaylı da olsa bir katkısının olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu bağlamda Şirince’de yerel halk-

turist etkileşiminin yerel halkta bütünleşme, yerel halk-rehber etkileşiminin hem yerel halkta ve hem rehber grubunda ayrışma ve yerel halk-sonradan göçenler arasındaki etkileşimin ise yerel halkta ayrışma boyutunda bir kültürleşmeye yol açmış olduğu izlenmiştir. Ayrışmayı destekleyen hususlar; Şirince’de satışa sunulan köye özgü geleneksel ürünlerin, ticari kaygılarla turistlerin beğenilerine göre doğallığını bozacak şekilde değiştirilmesi ya da bu geleneksel ürünlerin yerine yerel olmayan veya taklit ürünlerin yerelmiş gibi satışa sunulmaları gibi ticarileşme olgusunu yansıtan örneklerdir. Kültürün ve kültürel unsurların metalaşmasının, turistler tarafından bu unsurların “yapay unsurlar” olarak algılanması sebebi ile cazibe ve çekim unsuru olma özelliğini zamanla yitirmesi ile sonuçlanabileceği göz önünde bulundurularak denebilir ki, Şirince’de ayrışmaya konu olan sorunlara yönelik grupların tepkileri farklıdır.

Kamu Kurumları ve Yerel Yönetimler Kapsamındaki Değerlendirme ve Öneriler

Yukarıda bahsedilenlerin yanı sıra iki boyutun turizm gelişimini kültürleşme ile iç içe etki üretir kıldığını görmek mümkündür: İlki destinasyon yönetimi pratiği olarak görülebilecek olan ve köyde karar yetkisine sahip kamu yönetimi erkinin ürettiği veya üretmediği hizmet içeriğidir. Köy genelinde çöp kutusu, oturup dinlenmek üzere düzenlenmiş bank vb. düzenekler, temiz hijyenik tuvaletler, araçlar için park yerleri yetersiz bulunmaktadır. Ayrıca koruma altındaki tarihi mimari yapılara uymayan yeni yapılaşma da bölgenin sürdürülebilirliği ve kültürel dokusu açısından bir tehdit oluşturmaktadır. Şirince’nin doğal sit alanı olması, köyün mimari dokusunun gelecek nesillere korunarak aktarılabilmesini ve koruma kullanma dengesini kısmen sağlamaktadır ancak yalnızca mimari yapıların korunması da elbette ki yeterli değildir. Bu bakımdan Şirince’de mekanın tasarlanması ve yönetilmesi noktasında özellikle kamu yönetimlerinin ciddi eksiklikleri olduğu yönünde bir algılama dikkat çekmektedir.

Turizm ve tarımla kalkınan bir köy olması, köy halkının sosyal sürdürülebilirliğinin sağlanmasını ve aynı zamanda çevresel ve ekonomik sürdürülebilirlik anlayışının yerleşmesini gerekli kılmaktadır. Turizmin düzenlemeyi tabi tutulmaksızın gelişmesine izin vermek, Şirince’nin sosyal, ekonomik, kültürel ve çevresel sürdürülebilirliğini tehlikeye sokacaktır. Bu hususta yetkililerce gerekli çabaların gösterilmesi ve önlemlerin alınması zorunluluk teşkil etmektedir. Kültürel ve sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması toplumsal bir bilinç gerektirmektedir. Yerel halk, yerel yönetimler,

sivil toplum kuruluşları ve turizm paydaşlarının bu konuda birlikte hareket edebilmeleri önemlidir.

Sektöre Yönelik Değerlendirme ve Öneriler

Turizm gelişimini kültürleşme ile iç içe etki üretir kılan ikinci boyut ise turizm sektöründeki yapı ve aktörlerin rollerinde gözlenen değişimdir. Her şey dahil sistemle gelen turistlerin yöre esnafı için ekonomik olarak olumsuz sonuçlar doğurması ve kültürel olarak da yerel halk ve turist arasında sınırlı bir etkileşime olanak veriyor olması ciddi bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun yanında tur organizasyonlarının sorunları, turların içeriğinin değişmesi ve rehberlere ilişkin de ifade edilen sorunlar Şirince’de turizmin geleceğine etki ediyor görünmektedir. Seyahat acentelerinin ve tur operatörlerinin bu konuda Şirince turlarının kapsamına yönelik düzenlemelere gitmesi ve yerel kültürü ön plana çıkaracak etkinlikleri yeniden tur planlarına dahil etmesi, köyde kültürel ve sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasına katkıda bulunacaktır.

Teorik Öneriler

Çalışmada ortaya konulmuş olan tespitler, Selçuk-Şirince’deki yerel halk, yerel yöneticiler, turizmciler ve bölgeyi ziyaret eden turistler için önem teşkil etmektedir. Bunun yanında, doğal ve kültürel mirası korumak adına yürütülen çalışmalar ve yapılacak olan düzenlemelerde, yerel halkın ve bölgeyi ziyaret eden turistlerin de görüşlerinin alınması kültürleşmenin yönü ve şiddetinin tespiti ve sosyal sürdürülebilirliğin sağlanabilmesine yönelik atılacak önemli adımlarda yol gösterici olabilir.

Çalışma çerçevesinde göz önünde bulundurulması gereken bir husus söz konusudur. Kültür, sürekli değişen bir fenomen olduğundan kültürel bir araştırmada ulaşılan sonuçlar, araştırmanın yapıldığı andaki kültürün durumunu yansıtmaktadır (Şişman, 2014: 8). Yani yürütülmüş olan bu araştırma kültürel açıdan kendi zaman dilimini ve bölgesini bağlamaktadır. Ayrıca belirtmek gerekir ki toplumların kültürel yapılarında meydana gelen değişimlerin sebeplerini yalnızca tek bir olguya bağlı kalarak açıklamak oldukça zordur. Kültür kendi içerisinde oldukça karmaşık ve çok yönlü bir kavramdır. Elbette turizmin kültürel yapı üzerinde birtakım etkileri bulunmaktadır ancak bunların yalnızca turizmden kaynaklanmamış olabileceğinin de altını çizmek gerekir. Konuyla ilgili çalışmaların artması bölgenin ve turizmin gelişiminde sağlıklı süreçler oluşabilmesi ve devamlılığının sağlanabilmesinin yanı sıra, sosyokültürel sürdürülebilirliğin sağlanması adına da yararlı olacaktır.

Kaynakça/References

- Bailey, G. ve Peoples, J. (2010). *Essentials of cultural anthropology*. (2nd. ed.). Belmont, ABD: Wadsworth.
- Barutçugil, İ. (2011). *Kültürler arası farklılıkların yönetimi*. İstanbul: Kariyer Yayıncılık.
- Berno, T. ve Ward, C. (2005). Innocence abroad, a pocket guide to psychological research on tourism. *American Psychologist*, 60(6), 593-600.
- Berry, J. W. (2008). Globalisation and acculturation. *International Journal of Intercultural Relations*, 32(4), 328-336.
- Berry, J. W., Poortinga, Y. H., Breugelmans S. M., Chasiotis A. ve Sam, D. L. (2015). *Kültürlerarası psikoloji*. (Leman Pınar Tosun, Ed. Çev.) Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Beyazıt, E. ve Güneş, M. (2017). Kent kültür kimlik, Hatay’da kültürlerarası iletişim/etkileşim. Cem Ergun ve Süleyman Ögreci (Ed.), *Sosyal bilimlerde kültür tartışmaları* içinde (s.171-186). Ankara: Gece Kitaplığı.
- Brunt, P. ve Courtney, P. (1999) “Host Perceptions of Sociocultural Impacts”, *Annals of Tourism Research*, 26(3): 493-515.
- Cohen, E. (1972) “Toward a Sociology of International Tourism”, *Political Economics, Social Research*, 39(1): 164-182.
- Cohen, E. (1988) “Authenticity and Commoditization in Tourism”, *Annals of Tourism Research*, 15(3): 371-386.
- Doxey, G.V. (1975). A causation theory of visitor-resident irritations: Methodology and research inferences. The impact of tourism. *Travel and Tourism Research Association Sixth Annual Conference Proceedings*, 195-198, San Diego: September.
- Eroğlu, F. (2015). *Davranış bilimleri*. (14. basım), İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Güngör, D. (2014). İkinci kuşak Avrupalı Türklere psikolojik entegrasyon ve uyum: Çift boyutlu kültürleşme temelinde karşılaştırmalı bir derleme. *Türk Psikoloji Yazıları-TPD*, 17(34), 16-31. Aralık, <http://www.turkpsikolojiyazilari.com/PDF/TPY/34/2.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2016). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri felsefe-yöntem-analiz*. (Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 3. Baskı), Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Güvenç, B. (2011). *Kültür’ün ABC’si*. İstanbul: YKY Yayınları, Cogito.
- Haralambopoulos, N. ve Pizam, A. (1996). Perceived impacts of tourism: The case of samos. *Annals of Tourism Research*, 23(3), 503-526.
- Hofstede, G. (1981). Culture and organizations. *International Studies of Management & Organization*, 10(4), 15-41. <http://www.jstor.org/stable/pdf/40396875.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Hortaçsu, N. (2012). *En güzel psikoloji sosyal psikoloji*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Kahraman, N. ve Türkay, O. (2012). *Turizm ve çevre*. (5. Baskı), Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kara Pilehvarian, N. (1993). Yerleşme ölçeğinde korumanın Şirince örneğinde irdelenmesi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 36(1.2), 373-377.
- Kaygalak, S.; Usta, Ö. ve Günlü, E. (2013). Mardin’de turizm gelişimi ile otantik olgusu arasındaki ilişkinin sosyolojik açıdan değerlendirilmesi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 24(2), 237-249.
- King, B.; Pizam, A. ve Milman, A. (1993). Social impacts of tourism: Host perceptions. *Annals of Tourism Research*, 20(4), 650-665.
- Kılıçaslan, Ç.; Malkoç, E.; Özkan, M. B., Tunçalp, G. ve Aydın, A. O. (2012). Kentsel sit yerleşimlerinde dış mekan yaşantısının değerlendirilmesi: Şirince köyü Selçuk. *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 49(3), 265-274.
- Koçak, A. ve Arun, Ö. (2006). İçerik analizi çalışmalarında örneklem sorunu. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 4(3), 21-28.
- Köşklük Kaya, N. (2012). Şirince köyü örneğinde kırsal mimari mirasın kırsal turizmin gelişmesine katkısının tartışılması. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(22), 119-123.
- Krippendorf, J. (1987) “Ecological Approach to Tourism Marketing”, *Tourism Management*, 8(2): 174-176.
- Lui, J. C. ve Var, T. (1986). Resident attitudes toward tourism impacts in Hawaii. *Annals of Tourism Research*, 13(2), 193-214.
- Magis, K. ve Shinn, C. (2009). Emergent principles of social sustainability. Jesse Dillard, Veronica Dujon ve Mary C. King (Ed.), *Understanding the social dimension of sustainability*, (s. 15-44), New York: Routledge.
- Nunez, T. A. (1963). Tourism, tradition, and acculturation: Weekendismo in a Mexican village. *Ethnology*, 2(3), 347-352.
- Oktik, N. (2001). Turizm sektöründe çalışan kadınların toplumsal değişime etkileri. *Muğla Üniversitesi Dergisi*, Bahar, 5, 145-151.
- Özel, Ç. H. (2014). Turizmin sosyo-kültürel boyutta ortaya çıkardığı etkilerin incelenmesi: Marmaris örneği, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Ekim, 42, 57-68.
- Park, N.; Song, H. ve Lee, K. M. (2014). Social networking

sites and other media use, acculturation stress, and psychological well-being among east asian college students in the United States. *Computer in Human Behavior*, 36, July, 138-146.

Rasmi, S.; Ng, S., Lee, J. A. ve Soutar, G. N. (2014). Tourists' strategies: An acculturation approach. *Tourism Management*, 40, February, 311-320.

Ratner, C. (2014). *Kültürel psikoloji, kültürler arası psikoloji, yerel psikoloji*. Bozkurt T. (Ed.), (Serra İçellioğlu Çev.) Şubat, İstanbul: İKÜ Yayınevi.

Redfield, R., Linton, R. ve Herskovits, M. J. (1936). Memorandum fort the study of acculturation. *American Anthropologist* 38, Wiley Online Library, 149-152, <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1525/aa.1936.38.1.02a00330/epdf> adresinden erişilmiştir.

Reece, D. ve Palmgreen, P. (2000) "Coming to America: Need For Acculturation and Media Use Motives Among Indian Sojournes in the US", *International Journal of Intercultural Relations*, 24(6): 807-824.

Roney, S. A. (2011). *Turizm bir sistemin analizi*. Temmuz, Ankara: Detay Yayıncılık,

Sargut, S. A. (2015). *Kültürler arası farklılaşma ve yönetim*. (4. Baskı), Ankara: İmge Kitabevi.

Semenderoğlu, A. ve Oban, R. (2007). Şirince'de kültürel turizmin gelişimi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 174-184.

Szapocznik, J., Skopetta, M. A., Kurtines, W. & Aranalde, M. D. (1978). Theory and measurement of acculturation. *Revista Interamericana de Psicologia*, 12(2), 113-130.

Şişman, M. (2014). *Örgütler ve Kültürler*. (4. Baskı), Kasım, Ankara: Pegem Akademi.

Urry, J. (2009). *Turist bakışı*. (E. Tataroğlu, İ. Yıldız Çev.) Ankara: BilgeSu Yayıncılık.

Apak, L. (2018). Şirince Köyü Muhtarı ile 23.01.2018 tarihinde yapılan görüşme notları.

<http://www.nufusune.com/194659-izmir-selcuk-sirince-mahallesi-nufusu>, (20.01.2018).

<http://www.selcuk.bel.tr/icerik/25/57/sivil-toplum-kuruluslari.aspx>, (20.01.2018).

Ek 1: Görüşmelerde Yöneltilen Sorular

Yerel halka yöneltilen sorular:
1)Kaç yıldır burada yaşamaktasınız?
2)Bölgede turizmle birlikte gözlemlediğiniz olumlu ve olumsuz değişimleri paylaşır mısınız?
3)Bölgeye gelen turistler/turist grupları size rahatsızlık vermekte midir? Ya da yaşam tarzınızda birtakım değişimlere neden olmakta mıdır? Rahatsızlıklarınızı ya da memnun olduğunuz hususları paylaşır mısınız?
4)Kendi geleneklerinizi yaşamayı sürdürüyor musunuz? Örnekler verebilir misiniz?
5)Bölgedeki genç nüfus ne işle meşgul?
6)Bölgedeki turizm gelişiminin doğal ve kültürel mirası koruma bilinci çerçevesinde yürütüldüğünü düşünüyor musunuz?
7)Bölgeye özgü geleneksel ürünlere turistlerin talepleri nasıldır?
8)Bölgede turizm gelişimi bu boyutta olmasaydı (çok daha az düzeyde olsaydı) yaşantınızda ve kültürünüzde neler farklı olurdu?
9)Mesleğiniz ve yaşıınız?
Turist rehberlerine yöneltilen sorular:
1)Kaç yıldır turist rehberliği yapmaktasınız ve kaç yıldır tur gruplarıyla Şirince bölgesine gitmektesiniz?
2)Şirince'de turizmle birlikte gözlemlediğiniz olumlu ve olumsuz değişimleri paylaşır mısınız?
3)Turizm Şirincelilerin yaşam tarzında ne gibi değişimlere yol açtı?
4)Turistlerin ve yerel halkın Şirince'de duydukları rahatsızlıklar ya da memnun oldukları hususlar nelerdir, gözlemlerinizi paylaşır mısınız?
5)Şirince halkı kültürel anlamda kendi geleneklerini sürdürüyor mu? Örneklenirebilirsiniz.
6)Turist gruplarının Şirince'ye özgü geleneksel ürünlere talepleri nasıl?
7)Şirince'de turizmin gelişiminin doğal ve kültürel mirası koruma bilinci çerçevesinde yürütüldüğünü düşünüyor musunuz?
8)Şirince özelinde kültürlerarası etkileşim nasıldır?
9)Şirince ile ilgili kültürel anlamda entere-san bulduğunuz bir anınızı paylaşır mısınız?